

แผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมและพัฒนานวดไทย (ฉบับที่ ๑)

: นวดไทย มรดกไทย มรดกโลก

พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๖๕

๑. วิสัยทัศน์

นวดไทย มรดกไทย สู่มรดกโลก

๒. พันธกิจ

นวดไทยเป็นภูมิปัญญาที่สร้างบริการบนพื้นฐานความรู้ดั้งเดิม ทรัพยากรบุคคลที่เชี่ยวชาญ พัฒนาการบริการการนวดไทยทั้งในสถานพยาบาล สถานประกอบการเพื่อสุขภาพ และในระดับชุมชน

๓. เป้าหมาย

การนวดไทยได้รับการพัฒนาและนำไปสู่การสร้างสุขภาพ และสร้างขีดความสามารถ เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับประเทศ

๔. หลักการ เหตุผลและความสำคัญ

โดยที่การนวดไทยเป็นองค์ความรู้ภูมิปัญญาที่มีการใช้มายาวนานกว่า ๗๐๐ ปี ในการดูแลสุขภาพ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน จวบจนปัจจุบันนี้ เกิดการจัดระบบและนำเข้าสู่ในระบบบริการสุขภาพทั้งภาครัฐ และเอกชน ในการดูแลสุขภาพของประชาชน ซึ่งมีหน่วยงานที่สำคัญคือกระทรวงสาธารณสุข โดยกรมการแพทย์แผนไทย กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ รวมถึงสภาการแพทย์แผนไทยด้วย

ซึ่งคำว่า “นวดไทย” ได้กำหนดนิยาม ตามแต่ละกฎหมายในปัจจุบันดังนี้

พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้กล่าวถึง การนวดไทย ในนิยามของคำว่า การแพทย์แผนไทย หมายความว่า กระบวนการทางการแพทย์เกี่ยวกับการตรวจ วินิจฉัย บำบัด รักษา หรือป้องกันโรค หรือการส่งเสริมสุขภาพและฟื้นฟูสุขภาพของมนุษย์หรือสัตว์ การผดุง อนุรักษ์ การนวดไทย และให้หมายความรวมถึง การเตรียมผลิตยาแผนไทย และการประดิษฐ์อุปกรณ์และ เครื่องมือทางการแพทย์ ทั้งนี้โดยอาศัยความรู้หรือตำราที่ได้รับการถ่ายทอดและพัฒนาสืบต่อกันมา

พระราชบัญญัติวิชาชีพการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๕๖ กำหนดนิยามการนวดไทย หมายความว่า การตรวจ การวินิจฉัย การบำบัด การรักษา การป้องกันโรค การส่งเสริมและการฟื้นฟูสุขภาพ โดยใช้องค์ความรู้เกี่ยวกับศิลปะการนวดไทย ทั้งนี้ด้วยกรรมวิธีการแพทย์แผนไทย

ทั้งนี้ ประเทศไทยได้มีการเสนอขอขึ้นทะเบียนจารึกในฐานะรายการตัวแทนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติ (Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity) ต่อ ยูเนสโก โดยการดำเนินงานของกระทรวงวัฒนธรรม ร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข และยังได้มีการระบุนิยาม ขอบเขตของการนวดไทยไว้ว่า “การนวดไทยเป็นทั้งศาสตร์ ศิลป์ และวัฒนธรรมในการดูแลสุขภาพที่ใช้มือหรือ

ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายในการปรับพลังและโครงสร้างของร่างกายโดยไม่ใช้ยา (non-medicinal remedy) เป็นการรักษาด้วยตนเอง เพื่อบำบัดความเจ็บป่วยที่เกิดจากลมในเส้น (sen) ติดขัด และทำให้ธาตุทั้ง ๔ (dhatu or four body elements) ได้แก่ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ ให้เป็นปกติ กล่าวคือ เส้นในร่างกายมนุษย์ของการนวดไทยมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากเส้นลมปราณ (meridian) ของการแพทย์จีน และนาดี (nadi) ของโยคะศาสตร์ ศาสตร์ของการนวดไทยนั้นถือว่าร่างกายมนุษย์มีเส้นเป็นเครือข่ายร่างแหเชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกันมีจำนวน ๗๒,๐๐๐ เส้น โดยมีเส้นหลักอยู่ ๑๐ เส้น เรียกว่า เส้นประธานสิบ การนวดไทยใช้เส้นประธานสิบเป็นหลักในการตรวจวินิจฉัยและบำบัด วิธีการบำบัดใช้การกด คลึง บีบ จับ ทูบ สับ ตัด ดึง ด้วยมือหรือส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น ศอก เข่า เท้า ใช้อุปกรณ์การนวดตนเองที่ประดิษฐ์ขึ้น ใช้ลูกประคบสมุนไพร เพื่อลดการอักเสบและผ่อนคลายกล้ามเนื้อ รวมทั้งใช้จิตวิทยาในการปลูกปลอบให้กำลังใจด้วยความกรุณา ปัจจุบันมีการนำการนวดไทยไปใช้เพื่อการรักษาและการส่งเสริมสุขภาพ”

โดยการเสนอนวดไทย เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติ จะได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการยูเนสโก ระหว่างวันที่ ๙-๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๒ ณ ประเทศโคลัมเบีย

นอกจากนี้ นโยบายของรัฐบาล ได้กำหนด ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐) และแผนปฏิรูปประเทศด้านสาธารณสุข โดยมีความเกี่ยวข้องกับนวดไทย ในประเด็นปฏิรูปที่ ๕ การแพทย์แผนไทย สมุนไพรเพื่อเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นการดำเนินการร่วมกันจากหลายหน่วยงาน เช่น กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงวัฒนธรรม สภาการแพทย์แผนไทย ร่วมกันกำหนดมาตรการและกลไกการดำเนินการที่สำคัญ ได้แก่

๑) การจัดทำมาตรฐานนวดไทย ได้แก่ การพัฒนาองค์ความรู้ การพัฒนาหลักสูตรการนวดไทย การพัฒนาระบบบริการนวดไทย

๒) การประเมินและรับรองมาตรฐานนวดไทยในประเทศ (Certification Body)

๓) การสร้างอัตลักษณ์ “นวดไทย” สูระดับโลก

๔) การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมและพัฒนาการนวดไทย

๕) การส่งเสริมและพัฒนา OTOP การนวดไทย อัตลักษณ์ไทยและผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย ให้เป็นที่ยอมรับในระดับประเทศและนานาชาติ

และจากการแถลงนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข “ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ร่างกายแข็งแรง ทำให้เศรษฐกิจประเทศแข็งแรง” โดยนวดไทยคือภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยของชาติ ซึ่งจะช่วยให้คุณแลให้ประชาชนมีสุขภาพแข็งแรง ทั้งทางกาย และทางใจ ตลอดจนการดูแลสุขภาพของตนเองและครอบครัว

๕. ประเด็นยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การอนุรักษ์ ค้ำครองภูมิปัญญาด้านการนวดไทย

เป้าประสงค์ ภูมิปัญญาการนวดไทยได้รับการคุ้มครอง เฝ้าระวัง และนำไปใช้ประโยชน์

กลยุทธ์ที่ ๑ อนุรักษ์ภูมิปัญญาการนวดไทยดั้งเดิมจากตำรับตำรา จารึกต่างๆ ด้วยการรวบรวมปริวรรต สืบคายนาองค์ความรู้

กลยุทธ์ที่ ๒ สร้างระบบการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาด้านการนวดไทยทั้งจากตำราและตัวบุคคล

กลยุทธ์ที่ ๓ สร้างระบบกลไกการเฝ้าระวังมรดกทางภูมิปัญญาการนวดไทย

กลยุทธ์ที่ ๔ ยกย่อง เชิดชูเกียรติหมอไทย ผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรม สาขาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ (ด้านการนวดไทย)

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาองค์ความรู้และการวิจัยพัฒนา

เป้าประสงค์ องค์ความรู้การนวดไทยมีความถูกต้อง สมบูรณ์ และชัดเจน สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการถ่ายทอดความรู้ สำหรับแหล่งผลิตบุคลากร และใช้ในการดูแลสุขภาพสำหรับประชาชน

กลยุทธ์ที่ ๑ การจัดการและประมวลความรู้การนวดไทยให้มีความถูกต้อง สมบูรณ์ และชัดเจน

กิจกรรมหลัก ๑) การสังคายนาองค์ความรู้จากศิลาจารึกวัดโพธิ์ แผนนวดแผ่นที่ ๑๙-๖๐ นำสู่การใช้ประโยชน์

๒) การรวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์และบันทึกองค์ความรู้จากตัวบุคคล นำสู่การใช้ประโยชน์

๓) พัฒนาคำราการนวดไทย สำหรับการเรียนการสอนแพทย์แผนไทย

๔) จัดทำ คู่มือ และแนวทางปฏิบัติการนวดไทยเพื่อการรักษาและการส่งเสริมสุขภาพภายในประเทศ

๕) การจัดทำพจนานุกรมศัพท์การแพทย์แผนไทย (ด้านการนวดไทย) ฉบับไทย-อังกฤษ

กลยุทธ์ที่ ๒ ต่อยอดความรู้ / ภูมิปัญญา เพื่อสร้างนวัตกรรมทั้งด้านสินค้าและบริการ

กิจกรรมหลัก ๑) สนับสนุนให้เกิดการวิจัยและพัฒนาการนวดไทย สำหรับแก้อาการต่างๆ

๒) ส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมเพื่อการเพิ่มมูลค่า

๓) ส่งเสริมให้ประชาชนใช้การนวดไทย เพื่อการรักษาและส่งเสริมสุขภาพ

๔) จัดทำชุดความรู้การนวดไทย ฉบับประชาชน

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การพัฒนาและยกระดับมาตรฐานการนวดไทย

เป้าประสงค์ มาตรฐานการนวดไทย คือ มาตรฐานโลก

กลยุทธ์ที่ ๑ มุ่งสร้างการนวดไทยให้มีมาตรฐานและคุณค่าที่ได้รับการยอมรับทั่วโลก

กิจกรรมหลัก ๑) สร้างมาตรฐานการนวดไทยและเผยแพร่คุณค่าการนวดไทยเป็นมาตรฐานโลก

๑.๑ กำหนดมาตรฐานและคุณภาพบริการการนวดไทยภายใต้อัตลักษณ์ไทย ภูมิปัญญาไทย (Brand)

๑.๒ กำหนดเครื่องหมายการค้าและรับรองคุณภาพมาตรฐานการนวดไทย

๑.๓ กำหนดแนวทางการรับรองคุณภาพมาตรฐานการนวดไทย

๒) สร้างทีมพัฒนามาตรฐานการนวดไทย ภายใต้ Brand "นวดไทย"

กลยุทธ์ที่ ๒ พัฒนาระบบกลไกการตรวจประเมินและรับรองมาตรฐานการนวดไทย

๒.๑ การตรวจประเมินรับรองมาตรฐานการนวดไทย

๒.๒ การขึ้นทะเบียนสถานบริการ/สถานประกอบการ/สถานพยาบาลที่ ได้รับการรับรองมาตรฐานการนวดไทยและประชาสัมพันธ์

๒.๓ การจัดตั้งหน่วยตรวจประเมินและรับรองมาตรฐานการนวดไทยทั้งใน และต่างประเทศ

๒.๔ พัฒนากฎหมาย กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง

กลยุทธ์ที่ ๓ ขับเคลื่อนมาตรฐานการนวดไทยในระดับภาคีเครือข่าย

กิจกรรมหลัก ๑) การทำข้อตกลงร่วมกันในการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาและยกระดับ มาตรฐานการนวดไทย

- ๒) มีแผนการขับเคลื่อนมาตรฐานการนวดไทยในระดับภาคีเครือข่าย
- กลยุทธ์ที่ ๔** กำหนดมาตรฐานด้านระบบการให้บริการนวดไทย
- ๔.๑ กำหนดมาตรฐานการให้บริการในสถานพยาบาลการแพทย์แผนไทย
 - ๔.๒ กำหนดมาตรฐานการให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การพัฒนาและยกระดับกำลังคนด้านการนวดไทยให้มีคุณภาพและเพียงพอ

- กลยุทธ์ที่ ๑** การพัฒนาและยกระดับมาตรฐานอาชีพและวิชาชีพการนวดไทย
- กิจกรรมหลัก**
- ๑) กำหนดเกณฑ์มาตรฐานอาชีพและมาตรฐานวิชาชีพการนวดไทย
 - ๒) กระบวนการประเมินรับรองมาตรฐานฝีมือแรงงานด้านอาชีพ และมาตรฐานวิชาชีพการนวดไทย พร้อมการขึ้นทะเบียน
 - ๓) การพัฒนาระดับแรงงานไร้ฝีมือเป็นแรงงานกึ่งฝีมือ
 - ๔) การพัฒนาเสริมศักยภาพและทักษะผู้มีใบประกอบวิชาชีพด้านการนวดไทย
 - ๕) การพัฒนาและยกระดับผู้มีใบประกอบวิชาชีพด้านการนวดไทยสู่ความเชี่ยวชาญ
- กลยุทธ์ที่ ๒** การพัฒนาและต่อยอดหลักสูตรฝึกอบรมการนวดไทย
- กิจกรรมหลัก**
- ๑) การพัฒนาและต่อยอดหลักสูตรฝึกอบรมการนวดไทย ให้เป็นหลักสูตรกลางของประเทศ
 - ๒) เชื่อมโยงหลักสูตรการฝึกอบรมแต่ละระดับ ให้เกิดความต่อเนื่องและสามารถต่อยอดในแต่ละระดับได้
- กลยุทธ์ที่ ๓** การเสริมศักยภาพภาคีเครือข่ายในการขับเคลื่อนกำลังคนด้านการนวดไทย ทั้งการรักษาและส่งเสริมสุขภาพ
- กิจกรรมหลัก**
- ๑) การพัฒนาและยกระดับสถาบันการผลิตบุคลากรการนวดไทยให้มีคุณภาพมาตรฐานการผลิต
 - ๒) การพัฒนาและยกระดับแหล่งฝึกทักษะประสบการณ์การนวดไทยให้มีคุณภาพมาตรฐาน

ยุทธศาสตร์ที่ ๕ การพัฒนาฐานข้อมูลทรัพยากรและภูมิปัญญาการนวดไทย (Big data)

เป้าประสงค์ ฐานข้อมูลทรัพยากรและภูมิปัญญาการนวดไทยมีความครอบคลุม เพียงพอ ถูกต้อง เป็นปัจจุบัน และสามารถนำไปใช้ประโยชน์

- กลยุทธ์ที่ ๑** พัฒนาฐานข้อมูลทรัพยากรและภูมิปัญญาการนวดไทย มีความครอบคลุมถูกต้อง เป็นปัจจุบัน และเพียงพอต่อการนำไปใช้ประโยชน์
- กิจกรรมหลัก**
- ๑) เครือข่ายทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบฐานข้อมูล เพื่อให้เกิดความร่วมมือต่อการจัดเก็บข้อมูลและใช้ประโยชน์ร่วมกัน
 - ๒) มีระบบการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานภาคีเครือข่ายอย่างมีประสิทธิภาพมีเว็บไซต์การเชื่อมโยงฐานข้อมูลหน่วยงานทุกภาคส่วนสามารถใช้ข้อมูลร่วมกันได้และการสืบค้นข้อมูลมีความสะดวกรวดเร็ว
 - ๓) พัฒนาระบบบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศ
- กลยุทธ์ที่ ๒** พัฒนาระบบการบันทึกข้อมูลการนวดไทยสู่ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) และ TKDL

ยุทธศาสตร์ที่ ๖ การพัฒนาและเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายทั้งในและต่างประเทศ

เป้าประสงค์ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีส่วนร่วมในการจัดขับเคลื่อนแผนการพัฒนาการนวดไทยอย่างจริงจัง ยั่งยืนและต่อเนื่อง

กลยุทธ์ที่ ๑ มุ่งสร้างความไว้วางใจและสานประโยชน์ร่วมของภาคีเครือข่ายในการขับเคลื่อนแผนการพัฒนาการนวดไทย

- กิจกรรมหลัก**
- ๑) การสร้างการรับรู้และยอมรับร่วมกัน ได้แก่ การบันทึกข้อตกลง การมีเวทีประชาคมเกี่ยวกับการนวดไทยประจำปี/นานาชาติ การมีเวทีสมัชชา รับฟังความคิดเห็น การผลิตสื่อเพื่อสร้างความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง
 - ๒) การจัดทำแผนปฏิบัติงานร่วมกันในเครือข่ายระดับต่างๆ
 - ๓) การร่วมดำเนินการพัฒนาการนวดไทยตามแผน

ยุทธศาสตร์ที่ ๗ การทบทวน/ พัฒนากฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องการกับนวดไทย

กลยุทธ์ที่ ๑ พัฒนาและปรับปรุงกฎหมายผู้ประกอบการวิชาชีพการนวดไทยและผู้ประกอบอาชีพนวดไทยให้มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกัน

กลยุทธ์ที่ ๒ พัฒนาและปรับปรุงระเบียบการนวดไทย ในระบบบริการสุขภาพทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ให้สอดคล้องและรองรับกับสถานการณ์ปัจจุบัน

กลยุทธ์ที่ ๓ ทบทวนระเบียบการนวดไทยในสถานบริการภาครัฐและเอกชน

ยุทธศาสตร์ที่ ๘ การสื่อสารและสร้างความรอบรู้

กลยุทธ์ที่ ๑ การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน สร้างเศรษฐกิจชาติ

- กิจกรรมหลัก**
- ๑) การขยายตลาดและช่องทางการจำหน่ายเครื่องหมายการค้า ในธุรกิจบริการ (Brand และ Logo นวดไทย)
 - ๒) จำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ภายใต้ Brand นวดไทย อัตลักษณ์ไทย
 - ๓) สร้างการนวดไทยเป็นเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ในระดับสากล

กลยุทธ์ที่ ๒ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์มาตรฐานการนวดไทย อัตลักษณ์ไทย ภูมิปัญญาไทย

- กิจกรรมหลัก**
- ๑) จัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์การนวดไทยร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 - ๒) ร่วมออกบูทประชาสัมพันธ์มาตรฐานการนวดไทย (Road show) ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เช่น หอการค้า กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน เป็นต้น
 - ๓) จัดทำสคู๊ปมาตรฐานการนวดไทย เผยแพร่ทางช่องทางสื่อสาร
 - ๔) จัดทำป้าย Cut out มาตรฐานการนวดไทย อัตลักษณ์ไทย ภูมิปัญญาไทย
 - ๕) จัดพิมพ์เอกสารประชาสัมพันธ์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

๖. ผู้รับผิดชอบ

- ๖.๑ กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข
- ๖.๒ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข
- ๖.๓ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม
- ๖.๔ สภาการแพทย์แผนไทย